

С. С. Гасанов

кандидат економічних наук, професор, директор Науково-дослідного фінансового інституту ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, sgasanov@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7454-0419>

В. П. Кудряшов

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач відділу державних фінансів НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, kvp.kudrya@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4801-3620>

Р. Л. Балакін

кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу державних фінансів НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, rbalakin@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6431-6635>

НАДНАЦІОНАЛЬНІ ФІСКАЛЬНІ ПРАВИЛА ТА КООРДИНАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Анотація. У статті розкрито питання застосування фіскальних правил у ЄС на наднаціональному рівні та їх значення для координації бюджетної політики країн-членів із метою дотримання загальних пріоритетів Співтовариства, підтримання стійкого стану державних фінансів та відповідного економічного й соціального розвитку. Визначено засади вдосконалення наднаціональних фіскальних правил у післякризовий період. Особливу увагу приділено формуванню механізмів їх забезпечення та їхній ролі у національній фіскальній політиці. Висвітлено особливості використання таких правил для спрямування фіскальної політики на недопущення дисбалансів, моніторинг дотримання бюджетної дисципліни, а також запобігання загостренню фіскальних ризиків. Зазначено, що невід'ємною складовою застосування фіскальних правил є підвищення транспарентності фіскальних операцій та доступності інформації для громадськості. Окреслено зміни, що відбуваються в посткризовий період у використанні механізмів імплементації таких правил. Зроблено акцент на відновленні фіскальної стійкості (в рамках процедури надмірного дефіциту), а також на запровадженні незалежних фіскальних інститутів, діяльність яких націлена на підвищення результативності фіскальних правил.

Ключові слова: фіскальні правила, координація бюджетної політики, фіскальні ризики, моніторинг застосування фіскальних правил, транспарентність бюджетних операцій, процедура надмірного дефіциту, незалежні фіскальні інститути.

Рис. 1. Табл. 1. Літ. 26.

Sergii Gasanov

Ph. D. (Economics), Professor, Director of the Research Financial Institute of the SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, sgasanov@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7454-0419>

Vasyl Kudrjashov

Dr. Sc. (Economics), Professor, Emeritus of Science and Technology of Ukraine, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, kvp.kudrya@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4801-3620>

Robert Balakin

Ph. D. (Economics), Associate Professor, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, rbalakin@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6431-6635>

SUPRANATIONAL FISCAL RULES AND COORDINATION OF BUDGETARY POLICY IN THE EUROPEAN UNION

Abstract. The article researches the introduction and application of supranational fiscal rules in the EU and their implications for the implementation of budgetary policies at the level of Member States and the EU as a whole. It is concluded that supranational rules are aimed at coordinating the fiscal policies of the Member States in order to comply with all-Union priorities, ensuring a stable state of public finances in the member states and supporting sustainable economic and social development. Particular importance is attached to monitoring budget discipline, the analysis of the dynamics of public budget indicators of the member states, the detection of deviations from adopted budget deficit and public debt indicators from EU benchmarks, and recommendations to governments on preventing the aggravation of fiscal risks. In the post-crisis period, the reform of supranational fiscal rules is being implemented in order to increase the effectiveness of their application, along with amendments to national legislation to create the necessary conditions for their implementation in practice. It is noted that an integral part of the use of fiscal rules is the expansion of transparency of fiscal operations, as well as the availability of information to the public. The introduction of independent fiscal institutions, the transition to the use of structural balance indicators, the application of new tools for fiscal risk prevention, and regulation of budgetary expenditures are highlighted. Considerable attention is paid to restoring fiscal sustainability (within the framework of the excessive deficit procedure). It is concluded that in today's conditions, compliance by Member States with the requirements of avoiding procyclical fiscal policies, the continuation of fiscal consolidation, taking into account EU priorities, observance of the recommended medium-term fiscal framework, implementation of medium-term budget planning, and raising the level of budgetary forecasting are becoming important issues. By using supranational rules, Member States are directed towards the implementation of medium-term budgetary objectives that are in line with EU requirements.

Keywords: fiscal rules, fiscal policy coordination, fiscal risks, monitoring of fiscal rules, transparency of budget operations, excessive deficit procedure, independent financial institutions.

JEL classification: F53, F55, H77, H87.

С. С. Гасанов

кандидат экономических наук, профессор, директор Научно-исследовательского финансового института ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

В. П. Кудряшов

доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующий отделом государственных финансов НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

Р. Л. Балакин

кандидат экономических наук, доцент, ведущий научный сотрудник отдела государственных финансов НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

НАДНАЦИОНАЛЬНЫЕ ФИСКАЛЬНЫЕ ПРАВИЛА И КООРДИНАЦИЯ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Аннотация. В статье раскрыты вопросы применения фискальных правил в ЕС на наднациональном уровне и их значение для координации бюджетной политики стран-членов с целью соблюдения общих приоритетов Сообщества, поддержания устойчивого положения государственных финансов и соответствующего экономического и социального развития. Определены принципы совершенствования над-

национальных фискальных правил в посткризисный период. Отдельное внимание уделено формированию механизмов их обеспечения и их роли в национальной фискальной политике. Освещены особенности использования таких правил для направления фискальной политики на недопущение дисбалансов, мониторинг соблюдения бюджетной дисциплины, а также предотвращение обострения фискальных рисков. Отмечено, что неотъемлемой составляющей применения фискальных правил является повышение транспарентности фискальных операций и доступности информации для общественности. Обозначены изменения, происходящие в посткризисный период в использовании механизмов имплементации таких правил. Сделан акцент на восстановлении фискальной устойчивости (в рамках процедуры чрезмерного дефицита), а также на введении независимых фискальных институтов, деятельность которых нацелена на повышение результативности фискальных правил.

Ключевые слова: фискальные правила, координация бюджетной политики, фискальные риски, мониторинг применения фискальных правил, транспарентность бюджетных операций, процедура чрезмерного дефицита, независимые фискальные институты.

Загострення фінскальних ризиків у зв'язку з погіршенням економічної ситуації у 2008–2009 рр. та несвоєчасне реагування на це компетентних органів призвели до порушення стійкого стану державних фінансів у ЄС. Автоматичні стабілізатори перестали забезпечувати достатній фінскальний простір для фінансування бюджетних видатків, що зростали через дискреційні витрати на подолання наслідків кризи (фінансування стабілізаційних заходів, трансфертні платежі, підтримку банківського сектору). З огляду на це уряди залучили додаткові кошти для зменшення дисбалансів шляхом розширення бюджетних дефіцитів і боргового фінансування. Реалізація таких заходів у грошово-кредитній сфері за умов низьких процентних ставок, прийнятних темпів інфляції, порівняно невисокої дохідності державних запозичень призвела до різкого зростання державної заборгованості, що стало головною проблемою фінскальної політики¹.

Відновленню боргової стійкості значною мірою сприяє застосування фінскальних правил. Підходи до їх формування й використання в докризовий період стали неадекватними для політики відновлення та стабілізації. До системи таких правил як на наднаціональному рівні, так і в межах країн – членів ЄС вносяться нові, інноваційні, складові, що спрямовані на продовження фінскальної консолідації та водночас підтримують наміри стабільного, поступального економічного й соціального розвитку.

Наднаціональні правила націлені на коригування фінскальної політики країн – членів ЄС із метою недопущення негативних впливів на фінансовий розвиток інтеграційного об'єднання загалом, а також координацію бюджетної політики, що здійснюється на національному рівні. Наднаціональні правила застосовуються не лише в ЄС, а й у інших економічних і валютних

¹ За визначенням експертів МВФ, високі рівні боргового навантаження загострюють ризики рефінансування державної заборгованості, обмежують здійснення заходів протидії глобальним викликам та можливості державної підтримки економічного зростання (див.: IMF Fiscal Monitor: Capitalizing on Good Times. April 2018. <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2018/04/06/fiscal-monitor-april-2018>).

об'єднаннях, зокрема в Центральноафриканському економічному і валютному союзі, Східноафриканському валютному союзі, Східнокарибському валютному союзі, Західноафриканському економічному та валютному союзі. В зазначених союзах використовуються правила балансування бюджетів (загального або центрального урядів), а також боргові правила. В Західноафриканському економічному та валютному союзі, крім того, застосовується правило видатків для сектору загального державного управління.

У контексті євроінтеграційного курсу України питання використання фінансальних правил потребують поглибленого аналізу. Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено наближення нашої держави до європейських стандартів [1]. Великого значення набувають питання управління державними фінансами, в т. ч. координації фінансальної політики країн – членів ЄС шляхом застосування наднаціональних фінансальних правил.

Метою статті є дослідження використання наднаціональних фінансальних правил у ЄС та визначення їхньої ролі в координації фінансальної політики. Питання застосування фінансальних правил і проведення фінансальної політики розкриваються в працях вітчизняних науковців, таких як Т. П. Богдан, Т. І. Єфименко, І. О. Луніна, А. М. Соколовська [2–5] та ін. Проблематику наднаціональних фінансальних правил активно розробляють зарубіжні вчені [6–11]. Водночас бракує поглиблених досліджень відповідного зарубіжного досвіду та можливостей його врахування в Україні.

Фінансальні правила на наднаціональному рівні запроваджуються на основі угод між країнами – членами економічного й валютного союзу. Метою їх застосування є гармонізація (зближення) фінансальних політик цих країн у напрямі формування цілісної фінансальної системи, що охоплює ЄС загалом, задля дотримання спільних інтересів із урахуванням національної специфіки. В разі створення наднаціональних органів управління союзом посилюються функції координації фінансальної політики держав-членів, що включають: визначення загальних цілей і завдань фінансальної політики на рівні ЄС, моніторинг і аналіз їх виконання, а також запровадження для цього відповідних заходів; підтримання тенденцій конвергенції та уникнення відхилень від прийнятих програм; допущення особливостей економічного й фінансового поступу кожної країни-члена, що не здійснюють негативних впливів на розвиток союзу. Органи управління ЄС беруть на себе функції координації фінансальної політики та формування фінансального союзу, а уряди країн дають згоду на передання частини функцій щодо проведення фінансальної політики центру (Європарламенту, Європейській раді, Раді ЄС з питань економіки і фінансів, Єврокомісії тощо).

Засади забезпечення стійкості державних фінансів у країнах – членах ЄС встановлені Договором про Європейський Союз та Договором про функціонування Європейського Союзу. У ст. 3(3) першого зі згаданих документів зазначено: “Союз функціонує заради сталого розвитку Європи, що ґрунтується на збалансованому економічному зростанні та цінній стабільності, конкурентоспроможній соціальній ринковій економіці, спрямованій на повну зай-

нятість і соціальний прогрес, та високому рівні захисту й дедалі кращому стані довкілля” [12, с. 17]. Відповідно до ст. 5(1) другого документа, країни-члени координують свою економічну політику в межах ЄС. Із цією метою Рада ухвалює заходи, зокрема загальні керівні принципи такої політики. До країн єврозони застосовуються спеціальні положення. Діяльність країн-членів і ЄС обумовлює дотримання таких загальних керівних принципів, як стабільні ціни, міцні державні фінанси та монетарні умови, стійкий платіжний баланс (ст. 119(3) Договору про функціонування Європейського Союзу) [12, с. 97]. У ЄС запроваджено три наднаціональних фіскальних правила: бюджетного балансу, боргове та бюджетних видатків [13]. Метою застосування таких правил є регламентування критичних рівнів державних заборгованостей для фінансування бюджетних дефіцитів, недопущення надмірної бюджетної заборгованості, встановлення обмежень на збільшення видатків державних бюджетів.

Завдяки застосуванню наднаціональних фіскальних правил посилюються моніторинг і контроль фіскальної політики держав-членів із боку органів управління ЄС, запроваджуються механізми забезпечення виконання програм стабільності (єврозона) та програм конвергенції (країни ЄС поза єврозоною), досягнення середньострокових бюджетних цілей, забезпечення стійкості державних фінансів. Наднаціональні фіскальні правила встановлюють індикатори й обов'язкові процедури, спрямовані на недопущення надмірних фіскальних дисбалансів задля попередження негативних впливів окремих країн на фіскальну політику інших членів ЄС, а також на розвиток інтеграційного об'єднання загалом.

Задля забезпечення тіснішої координації економічних політик і сталої економічної конвергенції країн-членів Рада ЄС із питань економіки і фінансів на підставі звітів Єврокомісії здійснює нагляд за економічним розвитком кожної з них і Співтовариства, за відповідністю економічних політик спільним керівним принципам, а також регулярно проводить загальну оцінку. Для такого багатостороннього нагляду держави-члени надають Єврокомісії інформацію про важливі заходи у сфері їхньої економічної політики та інші відомості, які вважають необхідними (ст. 121(3) Договору про функціонування Європейського Союзу) [12, с. 97, 98]. Деталі процедури багатостороннього нагляду ухвалює Європарламент та Рада ЄС.

Особливе значення надається питанням координації економічної динаміки членів Союзу з боку Ради ЄС із питань економіки і фінансів. У сфері фіскальної політики до ключових проблем віднесено збалансування державних бюджетів, а також їх фінансування за допомогою боргових механізмів. Моніторинг дотримання таких правил покладено на Єврокомісію. В разі виявлення надмірних показників дефіциту бюджету й державного боргу за рішенням Ради ЄС, ухваленим на підставі висновків Єврокомісії, порушникам надаються детальні рекомендації щодо виправлення такого стану (*Country Specific Recommendations*). Метою такого коригування є досягнення прийнятих у ЄС рівнів бюджетного дефіциту та державного боргу.

Ці рекомендації мають імперативний характер і підлягають обов'язковому виконанню. У випадку їх недотримання Рада ЄС може застосувати до країни-порушниці непрямі санкції, зокрема посилити моніторинг фіскальних операцій, запровадити жорсткіші вимоги до емісії боргових цінних паперів, обґрунтувати доцільність перегляду кредитної політики Європейським інвестиційним банком по відношенню до таких країн, внесення на користь Співтовариства безпроцентного депозиту або навіть накладання штрафів [14].

Координація фіскальної політики країн-членів здійснюється з використанням різних механізмів та інструментів, таких як відстеження динаміки показників фіскальної сфери країн-членів із боку Ради ЄС і Єврокомісії (особлива увага при цьому приділяється динаміці показників бюджетного дефіциту й державної заборгованості); проведення оцінки дотримання країнами-членами бюджетної дисципліни (на основі аналізу рівнів бюджетного дефіциту та державного боргу); виявлення впливу фіскальної політики на економічний і фінансовий розвиток ЄС загалом (протягом середньострокового й поточного періодів); складання прогнозів динаміки показників фіскальної сфери ЄС; вжиття заходів, спрямованих на недопущення урядами накопичення дисбалансів у цій сфері; застосування механізмів виправлення допущених дисбалансів у рамках процедури надмірного дефіциту.

Інформація про зміст національних програм стабільності та стан їх виконання надається Єврокомісії на гармонізованій базі даних, включаючи попередній, поточний і три наступних роки, та повинна бути доступною для громадськості. Держави, котрі реалізують програми макроекономічного коригування, звільняються від розроблення й подання програм стабільності, оскільки їхні завдання мають бути інтегровані в програми макроекономічного коригування. Крім того, такі країни-члени звільняються від загального моніторингу й оцінки в рамках Європейського семестру координації економічної політики.

В ході моніторингу визначаються відхилення (в кожній окремій країні) від допустимих індикаторів дефіциту державного бюджету та державного боргу; враховуються дії урядів щодо їх дотримання, а також фактори впливу на такі відхилення. Коли причинами стають непрогнозовані надзвичайні події або кризові явища, заходи коригування можуть змінюватися.

Відповідно до Регламенту Ради ЄС № 1177/2011 від 08.11.2011, запроваджено нові правові механізми щодо прискорення проведення встановлених процедур в умовах надмірного дефіциту загального уряду [15]. Зокрема, посилено роль Ради ЄС і Єврокомісії в нагляді за їх проведенням. Згідно зі ст. 126 Договору про функціонування Європейського Союзу, країни-члени повинні уникати надмірного бюджетного дефіциту. Єврокомісія відстежує розвиток бюджетної ситуації та розмір державного боргу в країнах-членах, у т. ч. перевіряє дотримання бюджетної дисципліни на підставі таких двох критеріїв: відповідності показників бюджетного дефіциту й державного боргу встановленим контрольним показникам.

Згідно з Регламентом Ради ЄС № 1177/2011, перевищення контрольного значення дефіциту бюджету загального уряду визнається винятковим у разі,

якщо незвичайна подія, котра перебуває поза контролем країни-члена, істотно вплинула на фінансовий стан загального уряду або коли погіршення бюджетного стану є результатом різкого економічного спаду. Регламентом встановлено новий контрольний показник щодо скорочення валового боргу загального уряду. У випадках перевищення ним 60 % ВВП країна-член має забезпечити його зниження щороку на 1/20 середнього показника державної заборгованості відносно ВВП, досягнутої за три попередніх роки. Передбачено також санкції за невиконання зазначених вимог [15, с. 35–39].

У разі перевищення встановлених індикаторів бюджетного дефіциту країна-член включається в процедуру надмірного дефіциту, а Єврокомісія розробляє й доводить до уряду рекомендації щодо зменшення показників бюджетного дефіциту та боргу. За відсутності належних дій з їх досягнення передбачається застосування санкцій у формі відкриття на рахунках Єврокомісії процентного депозиту, що може бути повернений лише після виконання цієї програми.

Регламент ЄС № 473/2013 передбачає створення ефективного механізму моніторингу та оцінки проектів бюджетних планів для гарантування вчасного й ефективного коригування надмірного бюджетного дефіциту країн єврозони. При виявленні істотного відхилення від середньострокової бюджетної цілі Єврокомісія повинна ініціювати спеціальну процедуру регулювання надмірного дефіциту (*Excessive Deficit Procedure – EDP*), першим етапом якої є надання застережень країні-члену відповідно до ст. 121 Договору про функціонування Європейського Союзу. Впродовж одного місяця від дати їх надання Рада ЄС повинна вивчати ситуацію в цій країні та підготувати рекомендації стосовно коригуючих заходів для наближення до середньострокової бюджетної цілі. Такими рекомендаціями для держав-членів визначається граничний термін (максимум п'ять місяців) для зменшення (усунення) виявлених відхилень. У разі невиконання цих рекомендацій протягом визначеного терміну Єврокомісія пропонує Раді ЄС прийняти рішення про невжиття такою країною ефективних заходів. За умов відсутності дієвих заходів з виконання правил боргового обмеження впродовж перехідного періоду відновлюється застосування процедури надмірного дефіциту [16, с. 93–96]. Держави-члени, до яких застосовуються процедури надмірного дефіциту, повинні розробити програми економічного партнерства, націлені на обмеження надмірних рівнів бюджетного дефіциту й боргу. Такі програми спрямовуються на здійснення структурних реформ у сферах оподаткування, пенсійного забезпечення, охорони здоров'я та ін.

Ухвалення офіційного рішення автоматично активує санкції, передбачені для країн єврозони. Єврокомісія зобов'язана щонайпізніше за 20 днів із моменту його прийняття підготувати проект нового рішення Ради ЄС, котрим від країни-члена вимагатиметься відкриття процентного депозиту на рахунок Єврокомісії, сума якого має бути еквівалентною 0,2 % ВВП цієї держави за попередній рік [17, с. 4, 5]. У разі виправлення ситуації шляхом вжиття країною ефективних заходів Регламент 1173/2011 передбачає повернення депозиту уряду-власнику з нарахованими процентами за період депонування коштів. Якщо країна підпадає під процедуру EDP, уже маючи процентний депозит на

рахунку Єврокомісії, та не дотримується своїх зобов'язань, такий депозит набуває форми безпроцентного. Його переоформлення проводиться після прийняття рішення Радою ЄС щодо наявності надмірного бюджетного дефіциту.

Згідно із закріпленими нормами й правилами, всі країни – члени ЄС повинні:

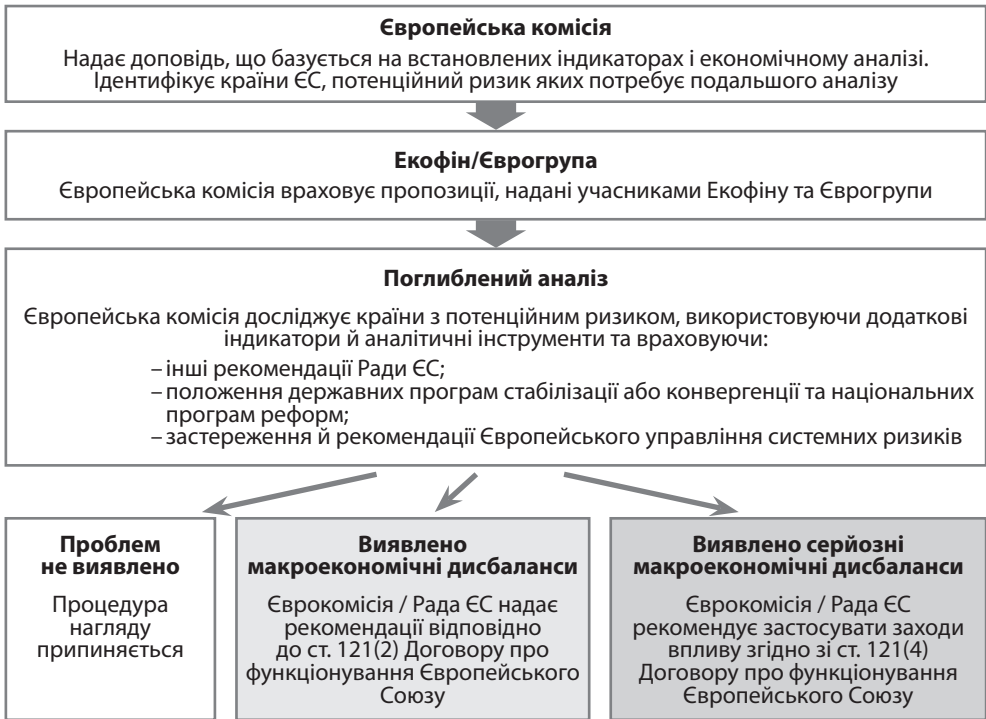
- уникати проциклічної бюджетно-податкової політики та здійснювати заходи фіскальної консолідації переважно в економічно сприятливі періоди часу;
- організувати бюджетний процес на засадах транспарентності;
- розробляти середньострокові бюджети, що охоплюють операції всіх підсекторів сектору загального державного управління;

- дотримуватися встановлених фіскальних правил, котрі є складовою бюджетних рамок (*budgetary framework*) та мають бути відображені в щорічному бюджетному законодавстві країн-членів і узгоджені з нормами Договору про функціонування Європейського Союзу;

- здійснювати національне фіскальне планування у відповідності з вимогами превентивної й коригуючої частин Пакту стабільності та зростання;
- забезпечити фіскальне планування на основі реалістичних макроекономічних і бюджетних прогнозів із використанням якнайповнішої інформації на останню дату. При цьому бюджетне планування повинне ґрунтуватися на найбільш імовірному сценарії макрофіскального розвитку країни, а макроекономічні й бюджетні прогнози країни – відповідати останнім оновленим прогнозам Єврокомісії та, за потреби, незалежних фіскальних інституцій [18].

Велике значення мають регламенти Європейського Парламенту та Ради від 16.11.2011 № 1176/2011 щодо попередження й коригування макроекономічних дисбалансів і № 1174/2011 стосовно впровадження заходів коригування надмірних макроекономічних дисбалансів у межах еврозони [19; 20]. Цими законодавчими актами впроваджено новий порядок нагляду (*Macroeconomic Imbalance Procedure* – MIP), спрямований на попередження та коригування макроекономічних дисбалансів, на посилення дієвості і своєчасності застосування заходів коригування. Метою MIP на етапі запобігання є якомога швидше виявлення загрози виникнення дисбалансів. У разі наявності серйозних дисбалансів країна – член ЄС повинна запровадити детальний план задля досягнення цілей коригування та забезпечити реалізацію заходів з його ефективного виконання (рисунки).

Відповідно до ст. 121(2) Договору про функціонування Європейського Союзу, Рада ЄС за рекомендацією Єврокомісії розробляє проект загальних керівних принципів економічної політики країн-членів і Співтовариства та звітує про свої висновки Європейській раді. Остання на підставі звіту Ради ЄС обговорює ці висновки, а Рада ЄС на їх підставі ухвалює рекомендацію, встановлюючи загальні керівні принципи, й повідомляє про це Європарламент. Згідно зі ст. 121(4), якщо процедурою встановлено, що економічну політику країни-члена не узгоджено з цими принципами або вона загрожує належному функціонуванню економічного й валютного союзу, Єврокомісія може надіслати попередження відповідній країні, а Рада ЄС – необхідні рекомендації, які за пропозицією Єврокомісії може оприлюднити. У рамках

Рисунк. Механізми нагляду за макроекономічними дисбалансами в Європейському Союзі

Побудовано авторами.

цієї норми Рада ЄС діє без урахування голосу її члена, що представляє відповідну країну Євросоюзу.

Процедури й механізми посиленого нагляду в обов'язковому порядку охоплюють країни – члени ЄС, котрі одержують фінансову допомогу від однієї чи кількох таких країн, від Європейського фінансового механізму стабілізації (EFSM), Європейського фонду фінансової стабільності (EFSF), Європейського механізму стабільності (ESM) або від інших міжнародних фінансових організацій, наприклад МВФ. Якщо країна є одержувачем фінансової допомоги у формі кредитної лінії, котра не містить положень щодо вжиття нових заходів економічної політики для отримання позикових коштів, вона не підлягає посиленому нагляду з боку Єврокомісії.

Наголошується, що кожна держава ЄС зобов'язана затвердити середньострокові цілі, що містять визначення бюджетної позиції (її показники повинні перебувати в діапазоні від дефіциту в 0,5 % ВВП до зведення бюджету з профіцитом, обчисленим на основі циклічно скоригованого бюджету загального уряду). При обчисленні циклічно скоригованого бюджету загального уряду не враховуються разові й тимчасові заходи, що мають тимчасовий бюджетний ефект, який не призводить до сталої зміни міжчасового бюджетного положення [21, с. 4]. Прикладами разових і тимчасових заходів

є: продаж нефінансових активів, зокрема державного майна; надходження від аукціонів із реалізації державних ліцензій; короткострокові надзвичайні витрати, що виникають унаслідок стихійних лих; податкові амністії; доходи від трансферу пенсійних зобов'язань і активів. Середньострокові бюджетні цілі повинні переглядатися кожних три роки з урахуванням впливу структурних реформ на стійкість державних фінансів. Зазначені цілі мають бути включені в середньострокові бюджетні рамки країни відповідно до розділу V Директиви Ради ЄС 2011/85/ЄС від 8 листопада 2011 р. [18, с. 46]. Програми стабільності та конвергенції повинні базуватися на найімовірнішому макрофіскальному або на найобережнішому (найменш витратному) сценарії розвитку, зважаючи на останні оновлені прогнози Єврокомісії.

Значна увага приділяється середньостроковому бюджетному плануванню, котре має містити такі основні елементи:

- цільові індикатори бюджетної політики на середньострокову перспективу (дефіциту бюджету загального уряду, державного боргу, видатків та інших ключових агрегатів), розроблені з урахуванням чинних у країні фіскальних правил;

- прогнозні показники доходів і видатків загального уряду на рік, а також середньостроковий період із розбивкою на показники центрального уряду й фондів соціального страхування з використанням припущень щодо незмінності політики;

- напрями економічної політики на середньострокову перспективу та оцінка її впливу на розвиток державних фінансів у цілому, а також на формування доходів і видатків загального уряду.

Змінено порядок застосування механізму раннього попередження з метою недопущення надмірних дефіцитів державних бюджетів. Його застосування було розширено, а визначення ґрунтується на аналізі 14 макроекономічних показників. Зазначений механізм містить матрицю макроекономічних і макрофіскальних індикаторів (*Scoreboard*) для ранньої ідентифікації та своєчасного моніторингу внутрішніх і зовнішніх дисбалансів. Згідно зі ст. 4 Регламенту ЄС № 1176/2011, матриця індикаторів має включати порогові значення, котрі відображають ступінь тривоги щодо стану певного індикатора.

Зокрема, на основі аналізу стану макроекономічних і макрофіскальних індикаторів Єврокомісія дійшла висновку про існування серйозних загроз у 13 країнах ЄС: Болгарії, Хорватії, Кіпрі, Франції, Німеччині, Ірландії, Греції, Італії, Нідерландах, Португалії, Румунії, Іспанії та Швеції (таблиця). За показником відношення валового боргу держави до ВВП лише 13 країн – членів ЄС відповідають критерію Маастрихтського договору (щонайбільше 60 % ВВП). Після набрання чинності Договором про функціонування Європейського Союзу цей показник зафіксовано в Протоколі “Про процедуру щодо надмірного дефіциту” № 12, який є невід’ємною частиною установчих договорів ЄС. Найбільш гострою боргова проблема є в Греції (176,1 % ВВП), Португалії (124,8), Італії (110,8), Бельгії (103,4), Франції (98,5) та Іспанії (98,1 % ВВП).

Єврокомісія регулярно проводить аналіз боргової стійкості та оцінку фіскальної стійкості для кожної країни-члена. Аналіз боргової стійкості

Таблиця. Деякі індикатори внутрішніх і зовнішніх макроекономічних дисбалансів у країнах – членах ЄС у 2017 р., % ВВП

Країна	Внутрішні дисбаланси			Зовнішні дисбаланси			Реальний ефективний обмінний курс, % зміни за три роки
	Валовий державний борг	Консолідований борг приватного сектору	Кредитні потоки приватному сектору, консолідовані	Середньорічний баланс поточного рахунку (за три останні роки)	Чиста міжнародна інвестиційна позиція	±5,0 (єврозона) ±11,0	
Порогові значення	60,0	133,0	14,0	-4,0 / 6,0	-35,0		
Бельгія	103,4	1670	-1,5	-0,3	52,6	0,9	
Болгарія	25,6	100,1	6,2	3,1	-42,8	-3,3	
Чехія	34,7	67,4	4,1	1,0	-26,5	5,4	
Данія	36,1	204,0	-1,4	8,1	56,3	-2,1	
Німеччина	63,9	100,1	4,9	8,4	54,0	-2,5	
Естонія	8,7	106,4	3,6	2,3	-31,4	2,9	
Ірландія	68,4	243,6	-7,5	2,9	-149,3	-6,2	
Греція	176,1	116,4	-0,8	-0,8	-142,5	-2,8	
Іспанія	98,1	138,8	0,2	1,8	-83,8	-2,5	
Франція	98,5	148,2	7,0	-0,6	-20,1	-2,9	
Хорватія	77,5	98,4	1,2	3,6	-62,4	0,0	
Італія	110,5	110,5	2,1	2,3	-5,3	-3,1	
Кіпр	96,1	316,3	8,7	-5,0	-121,5	-6,6	
Латвія	40,0	83,5	0,3	0,6	-56,3	1,7	
Литва	39,4	39,4	3,7	-0,7	-35,9	2,3	
Люксембург	23,0	322,9	-15,5	5,0	47,0	-0,9	
Угорщина	73,3	71,4	0,9	4,0	-52,9	0,1	
Мальта	50,9	120,2	2,9	8,4	62,6	-2,3	
Нідерланди	57,0	252,1	3,0	8,3	59,7	-1,6	
Австрія	78,3	122,5	4,3	2,1	3,7	0,3	
Польща	50,6	76,4	2,7	-0,3	-61,2	-3,4	
Португалія	124,8	124,8	1,3	0,4	-104,9	-0,7	
Румунія	35,1	50,8	1,7	-2,2	-47,7	-5,5	
Словенія	74,1	75,6	0,8	5,7	-32,3	-2,0	
Словаччина	50,9	96,1	5,9	-2,0	-65,6	-1,9	
Фінляндія	61,3	146,4	8,2	-0,7	2,4	-2,6	
Швеція	40,8	194,4	13,1	4,0	1,8	-5,4	
Великобританія	87,4	169,0	8,4	-4,6	-8,6	-10,7	

Джерело: Alert Mechanism Report 2019 / European Commission, Brussels, 2018, November 21. P. 52.

здійснюється за прийнятою методикою прогнозування обсягу державного боргу й витрат на його обслуговування в рамках базового сценарію і стандартних стрес-тестів. Аналіз фіскальної стійкості передбачає розрахунок трьох показників фіскального розриву – S_0 , S_1 і S_2 , котрі визначають необхідні обсяги коригування первинного структурного балансу загального уряду в середньо- чи довгостроковому періодах.

Згідно з Директивою Ради ЄС 2011/85/ЄС, обов'язковим компонентом рамкових умов бюджетної політики для членів ЄС є кількісні фіскальні правила, які забезпечують відповідність фіскальної політики цих країн їхнім зобов'язанням за Договором про функціонування Європейського Союзу та повинні сприяти, зокрема, адекватності встановленим розмірам дефіциту й боргу; прийняттю багаторічного фінансового горизонту планування, включаючи чітке дотримання середньострокової бюджетної цілі країни – члена ЄС (ст. 5 Директиви 2011/85/ЄС) [18, с. 45, 46]. Фіскальні правила повинні містити детальну специфікацію таких елементів: 1) визначення мети та сфери їх застосування; 2) ефективний і своєчасний моніторинг дотримання правил, які базуються на надійних і незалежних аналізах, проведених незалежними установами або органами, котрі наділені повноваженнями функціональної автономії стосовно фіскальних органів країн-членів; 3) наслідки в разі недотримання відповідних встановлених параметрів (ст. 6.1 Директиви 2011/85/ЄС). Якщо фіскальні правила містять положення щодо їх тимчасового недотримання, останні мають бути чітко зазначені шляхом встановлення обмеженого числа конкретних умов, сумісних із зобов'язаннями країни-члена, що випливають із Договору про функціонування Європейського Союзу у сфері бюджетної політики, та жорсткі умови й процедури, за яких допускається тимчасове недотримання фіскальних правил (ст. 6.2 Директиви 2011/85/ЄС).

Заходи координації фіскальної політики країн-членів із боку органів управління ЄС передбачають посилення контролю формування й виконання державних бюджетів. Вони мають здійснюватися з дотриманням основних положень Пакту стабільності та зростання, особливо щодо критеріїв бюджетного дефіциту й державного боргу, оскільки їх порушення може призвести до погіршення фіскальної стійкості країни-члена та функціонування Євросоюзу загалом [16, с. 104].

З 2013 р. запроваджено проведення щорічної оцінки Єврокомісією проєктів бюджету країн єврозони з метою посилення дієвості наднаціонального нагляду за бюджетною політикою країн-членів. У разі виявлення невідповідності прийнятих ключових показників державних бюджетів (дефіциту й державного боргу) положенням Пакту стабільності та зростання Єврокомісія може вимагати складання нового проєкту бюджету. Країни єврозони зобов'язані надавати проєкти бюджету загального уряду на розгляд Єврогрупи і Єврокомісії до 15 жовтня. Проєкт бюджету має включати: 1) баланс бюджету загального уряду в цілому та за підсекторами сектору загального державного управління (у % ВВП); 2) прогнозні показники бюджету за умов дотримання визначеної політики витрат і доходів цього сектору (у % ВВП); 3) ці-

льові витрати й доходи по даному сектору та їх основні компоненти (у % ВВП); 4) інформацію про динаміку видатків загального уряду за функціональною класифікацією (на освіту, охорону здоров'я тощо), а також очікувані результати зазначених заходів; 5) опис та кількісну оцінку витрат і доходів, заходи щодо яких повинні бути прописані в проекті бюджету на наступний рік на рівні кожного підсектору державного управління; 6) основні припущення при складанні макроекономічних прогнозів та важливі економічні події, котрі є значущими для досягнення бюджетних цілей; 7) додаток, що містить методіку, економічні моделі й припущення та будь-які інші істотні параметри, покладені в основу бюджетних прогнозів [22, с. 17–19].

Після аналізу наданого проекту державного бюджету Єврокомісія може вимагати подання нового проекту замість отриманого, зокрема, в таких випадках [16, с. 104]:

– для всіх країн-членів: якщо реалізація запропонованого проекту держбюджету призведе до очевидного порушення критерію дефіциту чи боргу; коли реалізація проекту бюджетного плану поставить під загрозу фінансову стійкість відповідної країни або може спричинити загрозу для належного функціонування економічного й валютного союзу;

– для країн-членів, котрі виконують завдання превентивної частини Пакту: якщо фіскальні зусилля, передбачені проектом державного бюджету, не відповідають рекомендаціям Ради ЄС згідно зі ст. 121(4) Договору про функціонування Європейського Союзу;

– для країн-членів, котрі виконують завдання коригувальної частини Пакту: коли фіскальні зусилля, передбачені проектом бюджету, не відповідають рекомендаціям Ради ЄС згідно зі ст. 126(7) або ст. 126(9) Договору про функціонування Європейського Союзу.

Прикладом такого коригування може бути державний бюджет Італії на 2019 р. На основі аналізу, проведеного в жовтні 2018 р., Єврокомісія дійшла висновку, що проект бюджету складено без урахування рекомендацій Ради ЄС, наданих у липні 2018 р. Замість поліпшення показників структурного балансу було допущено їх погіршення. Так, дефіцит сектору загального державного управління в проекті бюджету був передбачений на рівні 2,4 % ВВП, тимчасом як згідно з програмою стабільності він не повинен перевищувати 0,8 % ВВП. Окрім того, макроекономічний прогноз, покладений в основу бюджету, не був ухвалений незалежною фіскальною моніторинговою інституцією – Бюджетним офісом парламенту (*Ufficio Parlament di Bilancio*), що є обов'язковою умовою схвалення бюджету Єврокомісією [23].

Договором про стабільність, координацію і управління в економічному та монетарному союзі запроваджено зміни до наднаціональних фіскальних правил і механізмів їх імплементації, зокрема такі:

1. Перехід до коригування не загального, а структурного балансу державного бюджету. Застосування індикаторів структурного балансу рекомендовано передбачити в національному законодавстві країн-членів, бажано в Конституції. Європейський суд отримав повноваження на перевірку виконання таких положень.

2. Закріплення вимоги, що стандартний граничний щорічний показник структурного дефіциту не повинен перевищувати 0,5 % ВВП.

3. Врахування при визначенні індикаторів структурного балансу для кожної окремої країни-члена рівня державної заборгованості, а також величини фіскальних ризиків: якщо боргове навантаження не перевищує 60 % ВВП, а ризики порушення довгострокової фіскальної стійкості є низькими, допустимий рівень структурного дефіциту збільшується до 1 % ВВП.

4. Посилення вимог до застосування фіскальних правил: у випадках перевищення встановлених індикаторів країни-члени зобов'язуються запровадити механізми їх автоматичного коригування.

5. Спрямування зусиль урядів після виходу з процедури надмірного дефіциту (після завершення трирічного періоду) на зменшення боргового навантаження (до досягнення 60 % ВВП).

6. Коригування показників бюджетних видатків. Загальним правилом є недопущення щорічного зростання видатків загального уряду темпами, що перевищують динаміку потенційного ВВП протягом середньострокового періоду. Водночас для країн, де показники відхиляються від встановлених середньострокових бюджетних цілей, передбачені жорсткіші вимоги: видатки можуть збільшуватися лише нижчими темпами, ніж потенційний ВВП.

7. Включення в процедуру надмірного дефіциту держав-членів за умов порушення боргового ліміту.

Встановлення фіскальних правил у країнах – членах ЄС забезпечується переважно законодавством вищого рівня – Конституцією, Законом про фіскальну відповідальність, Бюджетним кодексом та ін. Фіскальні правила закріплені в конституціях Німеччини, Іспанії, Італії, Ірландії, Франції, Фінляндії, Словенії, Словаччини й Кіпру. Окремі спеціальні закони щодо впровадження фіскальних правил прийнято в Естонії, Фінляндії, Литві, Латвії та Португалії. В Австрії укладено угоду між федеральною владою, землями й муніципалітетами на основі внутрішнього стабілізаційного пакту, а також ухвалено регламент федерального міністерства фінансів щодо введення правила боргового гальма (*debt brake*). Технічні аспекти обчислення фіскальних показників, інструменти контролю чи включення запобіжних заходів у разі наближення до граничних рівнів регулюються нормативно-правовими актами.

Важливою складовою впровадження фіскальних правил є формування незалежних фіскальних інституцій, зокрема фіскальних рад (*fiscal councils*). Фахівці Єврокомісії визначають незалежну фіскальну інституцію як орган, котрий здійснює макроекономічні прогнози для бюджету, проводить моніторинг дотримання фіскальної дисципліни, аналіз і оцінку фіскальної політики та надає свої рекомендації щодо її виконання [24].

У країнах – членах ЄС незалежні інституції повинні бути структурно незалежними або наділені повноваженнями функціональної автономії від державних органів управління бюджетними коштами [22, с. 16]. Цього можна досягти за допомогою: встановлення їх офіційного статусу на законодавчому рівні; особливої процедури їх формування (призначення членів); належного й достатнього фінансування; чіткого окреслення функцій із

встановленням вимоги про періодичність їх виконання; відкриття урядом доступу до інформації щодо бюджетних показників у будь-який час і на будь-якому етапі бюджетного процесу; заборони впливу на них із боку державних органів (у частині формування аналітичних продуктів інституції, дострокового звільнення її членів, припинення її фінансування тощо).

Незалежні фіскальні інституції виконують дві основні функції: моніторинг дотримання фіскальних правил, включаючи норми, що забезпечують імплементацію середньострокової цілі в національний бюджетний процес (при цьому незалежні органи надають публічну оцінку впровадження фіскальних правил, у т. ч. щодо активації та функціонування національного механізму коригування й положень про тимчасове припинення дії фіскального правила); підготовка макроекономічних прогнозів або оцінка наданих органами державної влади макроекономічних і бюджетних прогнозів, котрі покладено в основу національних середньострокових бюджетних планів і річних проектів бюджетів. Обов'язковою умовою належного функціонування фіскальних інституцій є надання їм офіційного статусу, визначеного на законодавчому рівні, з усіма принципами функціонування, основними завданнями та правами. Це допоможе здійснювати вплив на фіскальну політику, відкрити доступ до бюджетного процесу, стимулюватиме науковців до постійної й відповідальнішої участі у формуванні економічної політики [25, с. 18–21, 45–47].

У країнах – членах ЄС створено моніторингові фіскальні інституції трьох видів:

1) автономні (*stand-alone*) – у Болгарії, Великобританії, Кіпрі, Данії, Греції, Іспанії, Ірландії, Люксембургу, Латвії, Мальті, Португалії, Словенії, Словаччині;

2) прикріплені (*attached*), котрі мають фінансові й організаційні зв'язки з приймаючою установою. Так, фіскальні ради Австрії та Естонії прикріплено до центрального банку, Вищу раду публічних фінансів Франції – до Офісу національного аудиту, бюджетний офіс Італії – до парламенту, Фіскальну раду Румунії – до Національної академії наук;

3) вбудовані (*embedded*), які є частиною приймаючої державної установи, – наприклад, у Бельгії, Литві, Фінляндії [26, с. 21].

Склад незалежної фіскальної інституції може формуватися за квотами від різних політичних інститутів: президента, уряду, парламенту, центрального банку, та включати переважно науковців, чия кар'єра не залежить від держави. Термін їх функціонування має бути довшим, ніж перебування на посаді політиків. Окрім цього, до фіскальної інституції можуть входити колишні політики, які більше не беруть участі в політичному процесі, аналітики фінансового сектору економіки.

Підсумовуючи викладене, доходимо таких висновків. Наднаціональні фіскальні правила у ЄС націлені на координацію фіскальної політики країн-членів у напрямі дотримання загальних пріоритетів Співтовариства, забезпечення стійкого стану державних фінансів та підтримки сталого економічного й соціального розвитку. Їх запроваджено на основі угод між цими країнами,

а застосування на практиці регулюється шляхом прийняття директив, регламентів, інших регуляторних документів на рівні ЄС у цілому. Фіскальні правила на національному рівні встановлюються державами-членами з урахуванням чинного наднаціонального коригування.

Наднаціональні фіскальні правила застосовуються з метою недопущення надмірних дисбалансів у фіскальній сфері, реалізації фіскальної політики на єдиних принципах шляхом моніторингу з боку органів управління ЄС, проведення оцінки дотримання бюджетної дисципліни, використання механізмів виправлення допущених дисбалансів, а також прогнозування їх наслідків. Особлива увага приділяється транспарентності фіскальних операцій і підвищенню доступності інформації для громадськості. Наднаціональні правила мають імперативний характер, а їх дотримання підкріплюється застосуванням можливих санкцій (щодо здійснення запозичень, доступу до кредитних ресурсів ЄС і навіть накладання штрафів).

У ЄС запроваджено три наднаціональних фіскальних правила, а в післякризовий період до них внесено досить істотні зміни, а саме: перехід до використання показників структурного балансу, коригування рівня державного боргу, попередження фіскальних ризиків, стримування бюджетних видатків. Посилено моніторинг динаміки показників фіскальних операцій, встановлено нові вимоги до рівня державної заборгованості, передбачено механізми відновлення фіскальної стійкості (в рамках процедури надмірного дефіциту), розробляються практичні рекомендації щодо шляхів подолання дисбалансів, запроваджуються програми економічного партнерства та вживаються заходи з підтримки стійкого стану державних фінансів.

Велике значення надається питанням виконання країнами-членами вимог щодо уникнення проциклічності фіскальної політики, продовження фіскальної консолідації, врахування пріоритетів ЄС, дотримання рекомендованих середньострокових бюджетних рамок, упровадження середньострокового бюджетного планування, підвищення рівня бюджетного прогнозування. Країни – члени ЄС спрямовуються на реалізацію середньострокових бюджетних цілей, що відповідають вимогам ЄС, котрі мають переглядатися з урахуванням впливів структурних реформ на стійкість державних фінансів. Запроваджено щорічне оцінювання Єврокомісією проектів державних бюджетів країн еврозони з метою їх координації з дотриманням пріоритетів Співтовариства в цілому. Необхідною умовою імплементації фіскальних правил визнано запровадження незалежних фіскальних інститутів, діяльність яких націлена на підвищення результативності фіскальних правил.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію Україна – ЄС: дороговказ реформ. URL: http://www.kas.de/wf/doc/kas_32048-1522-13-30.pdf.
2. Богдан Т. П. Координація фіскальної політики та механізми обмеження державного боргу й дефіциту в ЄС. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 24–42.
3. Iefyutenko T. Fiscal reforms and sustainable development in Ukraine. *Фінанси України*. 2016. № 3. С. 7–14.

4. Консолідація державних фінансів України : кол. моногр. / за ред. І. О. Луніної ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув.". Київ, 2017. 344 с. URL: <http://icf.org.ua/docs/mg/288.pdf>.

5. Соколовська А. М. Шляхи реформування податкової системи України. *Фінанси України*. 2014. № 12. С. 103–121.

6. Aristovnik A., Meze M. The impact of supranational fiscal rules on public finance: the case of EMU member states. *Global Business and Economics Review*. 2017. Vol. 19, No. 1. P. 38–53. <https://doi.org/10.1504/GBER.2017.080781>.

7. Doray-Demers P., Foucault M. The politics of fiscal rules within the European Union: a dynamic analysis of fiscal rules stringency. *Journal of European Public Policy*. 2017. Vol. 24. Iss. 6, P. 852–870. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1296883>.

8. Furceri D., Zdzienicka M. The euro area crisis: need for a supranational fiscal risk sharing mechanism? *IMF Working Paper*. 2013. WP/13/198. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13198.pdf>.

9. Eyraud L., Gaspar V., Poghosyan T. Fiscal Politics in the Euro Area. *IMF Working Paper*. 2017. No. 17/18. URL: <https://ssrn.com/abstract=2938319>.

10. Krogstrup S., Wyplosz C. A common pool theory of supranational deficit ceilings. *European Economic Review*. 2010. Vol. 54 (2). P. 269–278. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2009.06.010>.

11. Darvas Z., Martin P., Ragot X. European fiscal rules require a major overhaul. *Bruegel Policy Contribution*. 2018. Iss. 18. URL: http://bruegel.org/wp-content/uploads/2018/10/PC-18_2018.pdf.

12. Consolidated Version of the Treaty on European Union. *Official Journal of the European Union*. 2010. C 83. Vol. 53. 30 March. 400 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2010%3A083%3ATOC>.

13. Fiscal Rules at a Glance / V. Lledó, S. Yoon, X. Fang et al. IMF, 2017. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/Fiscal%20Rules%20at%20a%20Glance%20-%20Background%20Paper.pdf>.

14. Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 2012. C 326. 26 Oct. 390 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

15. Council Regulation (EU) No 1177/2011 of 8 November 2011 amending Regulation (EC) № 1467/97 on speeding up and clarifying the implementation of the strengthening excessive deficit procedures. *Official Journal of the European Union*. 2011. L 306. Vol. 54. 23 Nov. P. 33–40. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

16. European Commission. Vade Mecum on the Stability & Growth Pact. 2018 Edition. *European Economy Institutional Paper*. 2018. No 075, March. 220 p. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip075_en.pdf.

17. Regulation (EU) No 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the effective enforcement of budgetary surveillance in the euro area. *Official Journal of the European Union*. 2011. L 306. 23 Nov. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

18. Council Directive 2011/85/EU of 8 November 2011 on requirements for budgetary frameworks of the Member States. *Official Journal of the European Union*. 2011. L 306. 23 Nov. P. 43, 44.

19. Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. *Official Journal of the European Union*. 2011. L 306. 23 Nov. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

20. Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area. *Official Journal of the European Union*. 2011. L 306. 23 Nov. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

21. Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes. Brussels. 5 July 2016. 63 p. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/coc/code_of_conduct_en.pdf.

22. Regulation (EU) No 473/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on common provisions for monitoring and assessing draft budgetary plans and ensuring the correction of excessive deficit of the Member States in the euro area. *Official Journal of the European Union*. 2013. L 140. 27 May. 23 p. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:140:0011:0023:EN:PDF>.

23. Commission Opinion of 23.10.2018 on the Draft Budgetary Plan of Italy and requesting Italy to submit a revised Draft Budgetary Plan. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/2019_dbp_opinion_it_en.pdf.

24. Independent fiscal institutions in the EU Member States. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/fiscal_governance/independent_institutions/index_en.htm.

25. The Functions and Impact of Fiscal Councils. *IMF Policy Paper*. 2013. July 16. 62 p. URL: <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/071613.pdf>.

26. Report from the Commission presented under Article 8 of the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. Brussels. 2017. Feb. 22. 21 p. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/c20171201_en.pdf.

References

1. Sushko, O. et al. (n. d.). *EU-Ukraine Association Agreement: a roadmap for reforms*. Retrieved from http://www.kas.de/wf/doc/kas_32048-1522-13-30.pdf [in Ukrainian].
2. Bohdan, T. P. (2018). Fiscal policy coordination and limitation of government debt and deficit in the EU. *Finance of Ukraine*, 3, 24–42 [in Ukrainian].
3. Iefimenko, T. (2016). Fiscal reforms and sustainable development in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 3, 7–14.
4. Lunina, I. O. (Ed.). (2017). *Consolidation of public finances of Ukraine*. Kyiv: NAN Ukraine, DU “Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia”. Retrieved from <http://icf.org.ua/docs/mg/288.pdf> [in Ukrainian].
5. Sokolovska, A. M. (2014). Ways of reforming the tax system of Ukraine. *Finance of Ukraine*, 12, 103–121 [in Ukrainian].
6. Aristovnik, A., Meze, M. (2017). The impact of supranational fiscal rules on public finance: the case of EMU member states. *Global Business and Economics Review*, Vol. 19, No. 1, 38–53. doi: 10.1504/GBER.2017.080781.
7. Doray-Demers, P., Foucault, M. (2017). The politics of fiscal rules within the European Union: a dynamic analysis of fiscal rules stringency. *Journal of European Public Policy*, Vol. 24, Iss. 6, 852–870, doi: 10.1080/13501763.2017.1296883.
8. Furceri, D., Zdzienicka, M. (2013). The euro area crisis: need for a supranational fiscal risk sharing mechanism? *IMF Working Paper*, WP/13/198. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13198.pdf>.
9. Eyraud, L., Gaspar, V., & Poghosyan, T. (2017). Fiscal Politics in the Euro Area. *IMF Working Paper*, No. 17/18. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=2938319>.
10. Krogstrup, S., Wyplosz, C. (2010). A common pool theory of supranational deficit ceilings. *European Economic Review*, 54 (2), 269–278. doi: 10.1016/j.eurocorev.2009.06.010.
11. Darvas, Z., Martin, P., & Ragot, X. (2018). European fiscal rules require a major overhaul. *Bruegel Policy Contribution*, Iss. 18. Retrieved from http://bruegel.org/wp-content/uploads/2018/10/PC-18_2018.pdf.

12. Consolidated Version of the Treaty on European Union. (2010, March 30). *Official Journal of the European Union*, C 83, Vol. 53. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2010%3A083%3ATOC>.

13. Lledó, V., Yoon, S., Fang, X. et al. (2017). *Fiscal Rules at a Glance*. IMF. Retrieved from <https://www.imf.org/external/datamapper/fiscalrules/Fiscal%20Rules%20at%20a%20Glance%20-%20Background%20Paper.pdf>.

14. Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union. (2012, October 26). *Official Journal of the European Union*, C 326. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

15. Council Regulation (EU) No 1177/2011 of 8 November 2011 amending Regulation (EC) No 1467/97 on speeding up and clarifying the implementation of the strengthening excessive deficit procedures. (2011, November 23). *Official Journal of the European Union*, L 306, Vol. 54, 33–40. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

16. European Commission. (2018, March). *Vade Mecum on the Stability & Growth Pact*. 2018 Edition. *European Economy Institutional Paper*, 075. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip075_en.pdf.

17. Regulation (EU) No 1173/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the effective enforcement of budgetary surveillance in the euro area. (2011, November 23). *Official Journal of the European Union*, L 306. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL%3A2011%3A306%3ATOC>.

18. Council Directive 2011/85/EU of 8 November 2011 on requirements for budgetary frameworks of the Member States. (2011, November 23). *Official Journal of the European Union*, L 306.

19. Regulation (EU) No 1176/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. (2011, November 23). *Official Journal of the European Union*, L 306, 25–32.

20. Regulation (EU) No 1174/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 on enforcement measures to correct excessive macroeconomic imbalances in the euro area. (2011, November 23). *Official Journal of the European Union*, L 306, 8–11.

21. Economic and Financial Committee. (2016, July 5). *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes*. Brussels.

22. Regulation (EU) No 473/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on common provisions for monitoring and assessing draft budgetary plans and ensuring the correction of excessive deficit of the Member States in the euro area. (2013, May 27). *Official Journal of the European Union*, L 140. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:140:0011:0023:EN:PDF>.

23. European Commission. (2018). *Commission Opinion of 23.10.2018 on the Draft Budgetary Plan of Italy and requesting Italy to submit a revised Draft Budgetary Plan*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/2019_dbp_opinion_it_en.pdf.

24. European Commission. (n. d.). *Independent fiscal institutions in the EU Member States*. Retrieved from http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/fiscal_governance/independent_institutions/index_en.htm.

25. The Functions and Impact of Fiscal Councils. (2013, July 16). *IMF Policy Paper*, pp. 18–21, 45–47.

26. European Commission. (2017, February 22). *Report from the Commission presented under Article 8 of the Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union*. Brussels. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/c20171201_en.pdf.